

Byla C-497/19**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2019 m. birželio 26 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:*Audiencia Provincial de Zaragoza* (Ispanija)**Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:**

2019 m. birželio 14 d.

Ieškovas:*Ibercaja Banco, S.A.***Atsakovai:**

SO

TP

Pagrindinės bylos dalykas

Per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą priimtos nutarties, kuria nuspręsta sustabdyti išieškojimą laikant, kad hipoteka užtikrintos paskolos šalių sudarytoje sutartyje nustatyta sąlyga dėl jos nutraukimo prieš terminą buvo nesąžininga, užginčijimas.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia tris prejudicinius klausimus. Pirmuoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar nacionalinės teisės norma, kuria remiantis darytina išvada, kad jei kompetentingas teismas sąlygos nesąžiningumo *ex officio* neįvertino išduodamas vykdomąjį dokumentą, jis negali iš naujo jos įvertinti *ex officio*, net jei per atliktą pradinę patikrą nebuvo pateikta jokių pastabų dėl nagrinėtų sąlygų galiojimo, atitinka Europos Sąjungos teisę.

Antruoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar tokiu atveju, jei skolininkas, iš kurio išieškoma, neprieštarauja tam, kad sąlygos nesąžiningos, pateikęs šiuo tikslu pagal įstatymus numatytą atskirąjį procesinį klausimą, išsprendus šį prieštaravimo klausimą gali būti pateiktas naujas klausimas, net tada, kai nėra nei naujų faktinių aplinkybių, nei naujų teisinių aplinkybių.

Antruoju prejudiciniu klausimu siekiama sužinoti, ar tokiu atveju, jei į antrąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai laikant, kad netenkama teisės pareikšti ieškinį, todėl skolininkui užkertamas kelias iš naujo pareikšti ieškinį dėl sąlygų nesąžiningumo, teismas gali *ex officio* atlikti tokią patikrą.

Prejudiciniai klausimai

1. „Ar nacionalinės teisės norma, kuria remiantis darytina išvada, kad, *ex officio* atlikus teisminę tam tikros nesąžiningos sąlygos patikrą prieš inicijuojant vykdymą, dėl tokios patikros tam pačiam teismui užkertamas kelias vėliau *ex officio* įvertinti tą sąlygą, kai faktinės ir teisinės aplinkybės egzistavo nuo pradžių, nors atlikus šią pradinę patikrą nei sprendimo rezoliucinėje dalyje, nei pagrindime nebuvo pateikta jokių pastabų dėl nagrinėtų sąlygų teisėtumo, atitinka Europos Sąjungos teisę?
2. Antra, abejonių kyla dėl to, ar tokiu atveju, kai skolininkas, iš kurio išieškoma, jau egzistuojant faktinėms ir teisinėms aplinkybėms, apibrėžiančioms sąlygos sudarant sutartis su vartotojais nesąžiningumą, jos neužginčija pareikšdamas atskirąjį prieštaravimą, jis gali, priėmus sprendimą dėl to prieštaravimo, pareikšti naują atskirąjį prieštaravimą, dėl kurio būtų nustatytas kitos ar kitų sąlygų nesąžiningumas, kai jis jau galėjo iš pradžių jas užginčyti pagal įstatymuose numatytą įprastą tvarką, jeigu, iš esmės jis netenka teisės pareikšti ieškinį, todėl vartotojui užkertamas kelias iš naujo užginčyti kitos sąlygos nesąžiningumą per tą pačią vykdymo procedūrą ar net per vėlesnę bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą?
3. Trečia, abejonių kyla dėl to, ar tokiu atveju, jei būtų pripažinta, kad išvada, jog šalis negali pareikšti antro ar paskesnio atskirojo prieštaravimo siekdama įrodyti sąlygos, kurią užginčyti galėjo anksčiau (kadangi jau buvo apibrėžtos būtinos faktinės ir teisinės aplinkybės), nesąžiningumą, atitinka Europos Sąjungos teisę, šią išvadą teismas, informuotas apie šį nesąžiningumą, gali pasitelkti kaip pagrindą pasinaudoti savo galimybe atlikti *ex officio* patikrą?“

Nurodomos Sąjungos teisės nuostatos

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60) 51 ir 52 punktai.

2013 m. kovo 14 d. Sprendimas *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164).

2015 m. spalio 29 d. Sprendimo *BBVA* (C-8/14, EU:C:2015:731) 37, 38 ir 39 punktai.

Nurodomos nacionalinės teisės nuostatos

Nacionalinės teisės nuostatos

Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil (2000 m. sausio 7 d. Įstatymas Nr. 1/2000, kuriuo patvirtinamas Civilinio proceso kodeksas), visų pirma jo 136, 222, 447.2, 517, 552.1, 557, 571 ir 695 straipsniai.

Ley 1/2013, de 14 de mayo, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (2013 m. gegužės 14 d. Įstatymas Nr. 1/2013 dėl priemonių, skirtų skolininkų, kurių skoliniai įsipareigojimai užtikrinti hipoteka, apsaugai sustiprinti, skolos restruktūrizavimo ir socialinio būsto nuomos).

Código Civil (Civilinis kodeksas), visų pirma jo 1129 straipsnis.

Nacionalinė jurisprudencija

STS 461/2014 (ECLI: ES:TS:2014:4617).

STS 4972/2014 (ECLI:ES:TS:2014:4972).

STS 3373/2017(ECLI: ES:TS:2017:3373).

STS 3553/2018(ECLI:ES:TS:2018:3734).

STS 3734/2018 (ECLI:ES:TS:2018:3734).

STS 5618/2015 (ECLI:ES:TS:2015:5618).

Trumpas faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos aprašymas

- 1 IBERCAJA BANCO, S.A. inicijavo skolų išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą, nukreiptą prieš TP ir SO, per kurią kompetentingas *Juzgado de Primera Instancia competente de Zaragoza* (Saragosos pirmosios instancijos teismas) paskelbė nutartį, kuria *ex officio* pripažino negaliojančia sąlygą dėl paskolos nutraukimo prieš terminą, nustatytą paskolos sutartyje, dėl kurios pradėtas išieškojimas, dėl to, kad ji nesąžininga, ir nusprendė sustabdyti išieškojimą. Ieškovas dėl šios nutarties pateikė apeliacinį skundą, kuris buvo perduotas kitai apeliacinio proceso šaliai, kuri dėl jo pareiškė prieštaravimą. Toliau bylą nagrinėja *Audiencia Provincial de Zaragoza* (Saragosos provincijos teismas), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

- 2 Byla pradėta dėl išieškojimo prašymo pagal specialią procedūrą, kuri 2015 m. gegužės 27 d. pateikė *Ibercaja Banco, S.A.* ir kuris buvo nukreiptas prieš porą TP ir SO (sudariusią santuoką) bei pagrįstas 2005 m. birželio 30 d. išduota hipoteka užtikrinta paskola. Šio paskolos sumą sudarė 240 000 EUR, o hipoteka buvo įkeistas būstas ir automobilio stovėjimo vieta. Paskolos pabaigos terminas nustatytas 2040 m. birželio 30 d. ir turėjo būti sumokėta 420 mėnesinių įmokų, debetuojant 9 įmokas.

Dėl šios paskolos 2012 m. rugsėjo 26 d. buvo sudaryta novacijos sutartis, kuria jos, kaip ir palūkanų, grąžinimo terminas pratęstas iki 2043 m. birželio 30 d., nekeičiant likusių sąlygų. Sutarties 6 *bis* sąlygoje, pavadintoje „Sutarties nutraukimas prieš terminą kredito įstaigos valia“ buvo nustatyti atvejai, kuriais paskolą gaunančioji šalis praranda teisę grąžinti pasiskolintą kapitalą per tam nustatytą laikotarpį, ir banko įstaiga gali pareikalauti nedelsiant grąžinti visą jo sumą, įskaitant atvejį, „kai suėjus terminui nesumokama kuri nors mokėtina palūkanų ar paskolos grąžinimo įmoka“.

- 3 2015 m. birželio 15 d. nutartimi nuspręsta leisti vykdymą. Šioje nutartyje jokia sąlyga nebuvo įvertinta kaip nesąžininga ir šiuo klausimu nepateiktas nė vienas argumentas. Sumą, dėl kurios pradėtas išieškojimas, sudarė pagrindinė 213 988,74 EUR vertės suma ir 63 000 EUR vertės išlaidos bei palūkanos. Palūkanos už pavėluotas įmokas nenustatytos.
- 4 Pateikus mokėjimo reikalavimą, 2015 m. rugsėjo 2 d. skolininkai pareiškė prieštaravimą ir nurodė nesąžiningumą dėl (i) komisinių už skolų ir nesumokėtų įmokų išieškojimą, (ii) delspinigių už pavėluotas įmokas, laikytinų nesąžiningais, (iii) raštuose skolininkui priskirtos bendros atsakomybės, (iv) atsisakymo perleisti teises, (v) mokėjimų užskaitymo tvarkos, (vi) draudimo nuomoti, perduoti arba apmokestinti ir (vii) bylinėjimosi išlaidų padengimo.

Šis prieštaravimas buvo atmestas 2015 m. lapkričio 5 d. teismo nutartimi, kuri buvo panaikinta šio teismo 2016 m. kovo 11 d. nutartimi, priimta vieninteliu tikslu – pripažinti, kad dėl nesąžiningumo negalioja susitartos palūkanos už pavėluotas įmokas.

- 5 2017 m. gegužės 18 d. nutartimi teismas pradėjo posėdį, per kurį šalys išklausytos dėl dviejų klausimų: galimybės nustatyti sąlygos dėl sutarties nutraukimo prieš terminą nesąžiningumą ir galimybės sustabdyti procesą, kol Teisingumo Teismas atsakys į Ispanijos *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) 2017 m. vasario 8 d. nutartimi pateiktą prejudicinį klausimą.
- 6 Šalims pateikus argumentus, 2017 m. birželio 15 d. nutartimi buvo priimtas sprendimas dėl antrojo klausimo, susijusio su proceso sustabdymu, o sutarties nutraukimo prieš terminą nesąžiningumas nenagrinėtas. Šį sustabdymą *Audiencia Provincial* pripažino nepagrįstu 2017 m. lapkričio 20 d. nutartimi.
- 7 2018 m. vasario 22 d. pateiktu raštu buvo pakartotas prašymas sustabdyti išieškojimą motyvuojant tuo, kad sąlyga dėl sutarties nutraukimo prieš terminą

negaliojo, ir vėliau – sustabdyti procesą; 2018 m. rugsėjo 3 d. nutartimi nurodyta sustabdyti išieškojimą sustabdymą laikant, kad sąlyga dėl sutarties nutraukimo prieš terminą buvo nesąžininga. Dėl šios nutarties buvo pateiktas apeliacinis skundas ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą.

Esminiai pagrindinės bylos šalių argumentai

- 8 Šalių argumentai išdėstyti ankstesniuose 1, 2 ir 4 punktuose.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindų santrauka

- 9 Didžiausia neišspręsta problema Ispanijos civilinio proceso srityje, susijusi su vartotojų apsauga, yra pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją nustatytų naujų procesinių kriterijų įtaka *res judicata* poveikiui.

Teismams nustatyta pareiga *ex officio* nustatyti nesąžiningas sutarčių sąlygas ir jas panaikinti pamažu suformavo *res judicata* poveikį. Praktikoje, atsižvelgdami į savo ribas ir veiklą, susijusias su vartotojų apsauga, nacionaliniai teismai privalo išsklaidyti svarbias abejones, kaip antai savo tikslumo trūkumo pasekmes. Visų pirma neaišku, ar per vykdymo procedūrą atsiranda proceso nutraukimo poveikis, kiek tai susiję su galimybe nustatyti kurios nors sutartyse su vartotojais nustatytos sąlygos teisėtumą.

- 10 Pagal Ispanijos proceso teisę, t. y. pagal Civilinio proceso kodeksą (toliau – LEC) išskiriamos dvi didelės civilinių procedūrų kategorijos: bylos nagrinėjimo iš esmės procedūra ir vykdymo procedūra.

Bylos nagrinėjimo iš esmės procedūra yra plenarinis procesas, vykdytinas kaip įprasta procedūra, per kurią asmenų santykių srityje prašoma pradėti teisminį procesą dėl nežinomos ar atsakovo sutrikdytos teisės bei priimti dėl jos galutinį sprendimą be galimybės vėliau mėginti pareikšti tą patį prieštaravimą ar inicijuoti tą pačią procedūrą, pagrįstą tuo pačiu ieškinio pagrindu (LEC 222 straipsnis).

Šalia šios kategorijos egzistuoja vykdymo procedūra, kuriai būdinga tai, kad nėra išankstinio teisių ribų nustatymo. Per šią procedūrą pradedama materialinė veikla, būtina, kad būtų įgyvendinta teisė. Norint tiesiogiai pasinaudoti šia vykdymo procedūra reikalaujama, kad teisė, kuria siekiama pasinaudoti, būtų pripažinta rašte arba dokumente, kaip tai numatyta atitinkamame įstatyme. Vykdomųjų raštų ir dokumentų sąrašas pateikiamas LEC 517 straipsnyje, kuriuo vienodai reglamentuojami vadinamieji vykdomieji procesiniai raštai (prie kurių kaip pagrindinis priskiriamas sprendimas, kuriuo užbaigiamas bylos nagrinėjimo iš esmės procesas) ir sutartiniai dokumentai. Pastarieji sudaromi ne per procesą ir yra sutartys, pagal kurias skolininkui kyla pareiga sumokėti kreditoriui nustatyto dydžio ir pareikalavus mokėtiną piniginę įmoką (LEC 571 straipsnis). Priežastis, dėl kurios įstatymų leidėjas leidžia minėtame straipsnyje reglamentuojamais atvejais tiesiogiai kreiptis dėl vykdymo ir išvengti bylos nagrinėjimo iš esmės

procedūros, per kurią pripažįstama teisė, yra ta, kad skola pripažįstama kartu su teisinėmis garantijomis, dėl kurių galima daryti prielaidą, jog skola egzistuoja ir yra reali.

- 11 Pažymėtina, kad *res judicata* poveikį turi ne tik sprendimas, priimtas per teismo plenarinį posėdį, bet ir tai, kas galėjo būti pateikta kaip ieškovo pareikšto ieškinio pagrindas arba kaip išimtis, kuria galėjo remtis atsakovas, bet to nepadarė, t. y. teisės pareikšti ieškinį netekimas.

Teisės pareikšti ieškinį netekimas paprastai vadinamas „faktiniu *res judicata*“, atsižvelgiant į tai, kad dėl jo taip pat sustabdomas arba nutraukiamas procesas ir ieškinio nagrinėjimas. Jei *res judicata* yra glaudžiai susijęs su teisinio saugumo vertybe, teisės pareikšti ieškinį netekimas taip pat jai artimas, nes teisės aktų leidėjas siekia išvengti nesibaigiančios procesų virtinės siekiant nustatyti tą pačią teisę.

Teisės pareikšti ieškinį netekimą, kaip ir *res judicata*, formaliu požiūriu galima laikyti to paties proceso poveikiu, arba – materialia prasme – poveikiu ieškiniams ar gynybai. Kaip formali pasekmė jis užkerta kelią tam, kad per tą patį procesą šalis, kuri galėjo tam skirtu proceso momentu pasinaudoti procesine galimybe ir to nepadarė, pasinaudotų ta procesine galimybe (LEC 136 straipsnis), o kaip materialinė pasekmė jis neleidžia šaliai kitame procese pareikšti ieškinį, pagrįstą pagrindu ar išimtimi, kuriais pasinaudoti ji galėjo pirmajame procese (LEC 222 straipsnis).

- 12 Pagal Ispanijos teisę skolininkui numatyta galimybė pareikšti atskirąjį skundą, kuriuo teisėtai nustatomos prieštaravimo dėl vykdymo ribos. Prieš priimant 2013 m. gegužės 14 d. Įstatymą Nr. 1/2013 dėl priemonių, skirtų skolininkų, kurių skoliniai įsipareigojimai užtikrinti hipoteka, apsaugai sustiprinti, skolos restruktūrizavimo ir socialinio būsto nuomos, su įsipareigojimų teisėtumu susiję klausimai buvo paliekami spręsti per galimą bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą, kurią turi inicijuoti skolininkas. Minėtame įstatyme numatyta galimybė tiek per įprastą vykdymo procedūrą (LEC 557 straipsnio 1 dalies 7 punktą), tiek per specialią išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą (LEC 695 straipsnio 1 dalies 4 punktą) pareikšti prieštaravimą dėl sutarčių sąlygų nesąžiningumo. Ne tik leista pareikšti prieštaravimą siekiant, kad būtų pripažintos nesąžiningomis nemažai su vartotojais sudarytose sutartyse nustatytos sąlygos, taigi ir atitinkamai šių sąlygų negaliojimas, bet ir teismams nustatyta pareiga *ex officio* ir iš pat pradžių tikrinti galimą tokių sutarčių nesąžiningumą (LEC 552 straipsnio 1 dalies 2 pastraipa).

Tiek skolininko pareikštas prieštaravimas dėl nesąžiningumo, tiek minėtame įstatyme nustatyta pradinė *ex officio* patikra susiję su sąlygomis, kurios gali būti pagrindas vykdymui pradėti arba skolos sumai nustatyti.

- 13 Kiek tai susiję su LEC, kilo diskusijų dėl *res judicata* poveikio, kurį gali sukelti teismo sprendimas, priimamas per vykdymo procedūrą dėl prieštaravimo.

Tribunal Supremo kriterijus dėl *res judicata* poveikio vykdymo procedūroje bendrai yra laikyti, kad šis poveikis atsiranda tiems prieštaravimo pagrindams, kurie buvo pateikti veiksmingai ir buvo nustatyti teismo; tai, kas jau išspręsta nagrinėjant atskirąjį prieštaravimą, pareikštą per vykdymo procedūrą, taip pat lemia *res judicata* poveikį tiems prieštaravimo pagrindams, dėl kurių buvo galima pareikšti prieštaravimą, tačiau tai padaryta nebuvo. Kalbama apie teisės pareikšti ieškinį netekimo poveikį: nepareikšta tai, dėl ko buvo galima paprieštarauti, taip, kad vėliau skolininkas jau nebegali inicijuoti bylos nagrinėjimo iš esmės procedūros, per kurią būtų pripažintas šios išimties taikymas. Tokios yra jurisprudencijos gairės, kuriomis vykdymo procedūros srityje vadovaujamasi *Tribunal Supremo* sprendimuose Nr. 4617/2014 ir 4972/2014.

Tokią jurisprudenciją *Tribunal Supremo* taikė byloje dėl su vartotojais sudarytų sutarčių sąlygų nesąžiningumo. Šiuo tikslu vertėtų nurodyti šio teismo sprendimus Nr. 3373/2017, 3553/2018 ir 3734/2018.

- 14 Problemos kyla dėl galimybės taikyti šią jurisprudenciją, kiek tai susiję su skolininko/vartotojo teisės į gynybą reikalavimais, nustatytais Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, arba tą jurisprudenciją su jais suderinti.

Svarbiausiu laikytinas 2017 m. sausio 26 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Banco Primus* (C-421/14, EU:C:2017:60). Jame nagrinėjamos problemos, susijusios su *res judicata* poveikiu ir vartotojų apsauga, ir nustatyta, kad tokia apsauga negali būti laikoma neribota, ir kad pirmenybė teiktina visuotiniam darnos vidaus teisės sistemoje principui, t. y. teisinio saugumo principui.

Minėtame sprendime taip pat pažymėta, kad *res judicata* poveikis apibrėžiamas pagal nacionalinę teisę. Todėl reikėtų vadovautis Ispanijos *Tribunal Supremo* nustatytais terminais, ir taikyti šio teismo bendrąją praktiką, kuri, atrodo, išplečiama vartotojų apsaugos sričiai. Tai reikštų, kad tuo atveju, jei ši išankstinė teismo patikra buvo atlikta vertinant vykdymo procedūrą, bet be jokio formalus nesąžiningumo paskelbimo ar nurodant tik galimą konkretaus prieštaravimo pagrindo nesąžiningumą, ir vėliau – kai galbūt skolininkas pareiškė atskirąjį prieštaravimą – nė viena sąlyga nepripažinta nesąžininga, atsiranda *res judicata* poveikis, arba proceso „nutraukimo“ poveikis, teisės pareikšti ieškinį netekimas, arba kai šalis praranda galimybę pasibaigus prieštaravimo terminui pasinaudoti procesine galimybe teisme pareikšti ieškinį dėl sutarties sąlygos nesąžiningumo, tiek per tą pačią vykdymo procedūrą pareiškiant atskirąjį prieštaravimą, tiek per paskesnę bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą.

Vis dėlto minėtame sprendime siekiant apibrėžti *res judicata* poveikį nepasiribojama tik nuoroda į vidaus teisę, ir, visų pirma jo 51 ir 52 punktuose, nustatomos kelios sąlygos bei apribojimai. 51 punkte nustatyta, kad „Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje nurodytos nacionalinės teisės aktuose nustatytos sąlygos negali iš esmės pažeisti šia nuostata vartotojams suteiktos teisės į tai, kad nesąžininga laikoma sąlyga nebūtų jiems privaloma“, o 52 punkte nustatyta, kad „tuo atveju, kai per ankstesnį ginčijamos sutarties nagrinėjimą,

kuris užbaigtas priėmus sprendimą, įgijusį *res judicata* galią, nacionalinis teismas savo iniciatyva išnagrinėjo tik vienos ar tik kai kurių šios sutarties sąlygų atitiktis Direktyvai 93/13 klausimą, ši direktyva įpareigoja nacionalinį teismą, kaip ir šioje byloje, į kurią, vadovaudamasis teisės aktų nustatytais reikalavimais, kreipėsi vartotojas, pateikdamas atskirąjį prieštaravimą, savo iniciatyva ar šalių prašymu įvertinti, jei tik jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės, galimą kitų šios sutarties sąlygų nesąžiningumą. Iš tiesų, nesant tokios kontrolės, vartotojo apsauga taptų nepilna ir nepakankama ir tai nebūtų nei tinkama, nei veiksminga priemonė užkirsti kelią šios sąlygos naudojimui, priešingai, nei numatyta Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje“.

Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal nacionalinę teisę teismas privalo išnagrinėti visą sąlygų rinkinį, net jei savo nuomonę pareiškia tik dėl galimai nesąžiningomis laikytinų sąlygų. Pagal LEC 552 straipsnio 1 dalį privaloma išnagrinėti visą vykdomąjį dokumentą; tuo atveju, kai atskirasis prieštaravimas pareiškiamas dėl tų sąlygų, kurios įvertinamos kaip galimai nesąžiningos, atliekant šią patikrą vertinamas ir kitų sąlygų teisėtumas.

- 15 Siekiant tinkamai suprasti abejonės, kurią išsklaidyti siekiama pateikus šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, mastą atrodo tinkama nurodyti Teisingumo Teismo sprendimus, kuriuose nustatytas, pirma, sąlygos dėl sutarties nutraukimo prieš terminą nesąžiningumas, ir antra, *res judicata* poveikis, kiek tai susiję su skolininko reikalavimais, pagrįstais vienos iš sąlygų, šiuo atveju įtvirtintos paskolų sutartyse, nesąžiningumu.

Dėl pirmojo aspekto bendrai teigtina, kad pati sąlyga dėl sutarties nutraukimo prieš terminą nėra nesąžininga. Ispanijos teisės sistemoje toks institutas, reglamentuojamas Civilinio kodekso 1129 straipsnyje, reiškia, kad paskolos atveju šalys nebegali pasinaudoti pinigų gražinimo terminu, dėl kurio galėjo susitarti. Minėtoje nuostatoje šios teisės praradimas siejamas su pradinio skolininko mokumo, dėl kurio kreditoriui gali pagrįstai kilti abejonių, ar skolininkas galės ateityje vykdyti įsipareigojimus, netekimu. Pažymėtina, kad dėl asmenų savireguliacijos galimybės, kurią jie turi tarpusavio santykiuose, jie gali papildyti pagal įstatymus numatytus pagrindus kitais, susijusiais su skolininko įsipareigojimų nevykdymu; šie pagrindai paskolos atveju gali būti reguliarius pagrindinės mokėtinos sumos įmokų ir paskolos palūkanų mokėjimas.

- 16 2013 m. kovo 14 d. Sprendime *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164), Teisingumo Teismas nustatė kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, ar sąlyga dėl sutarties nutraukimo prieš terminą yra nesąžininga; jame, visų pirma jo 73 punkte, buvo aiškiai apibrėžta, kaip nustatomas tokių sąlygų nesąžiningumas.

Tribunal Supremo taip pat apribojo nesąžiningumo mastą Sprendime Nr. 5618/2015.

- 17 Dėl antrojo minėto aspekto Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į *res judicata* poveikio svarbą teismo procesuose, atsižvelgdamas į tai, kad priimto sprendimo

nekintamumas yra būtinas siekiant laikytis teisinio saugumo principo. Su šiuo principu glaudžiai susijęs teisės pareikšti ieškinį netekimas, kai pasibaigus procesiniam terminui, skirtam procesiniam aktui įvykdyti, šalis praranda galimybę jį įvykdyti.

Europos Sąjungos teisę atitinkantis taip aiškinamo teisės pareikšti ieškinį netekimo priimtumas buvo nustatytas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, visų pirma 2015 m. spalio 29 d. Sprendime BBVA (C-8/14, EU:C:2015:731), susijusiame su pereinamojo laikotarpio tvarka, įtvirtinta minėtame nacionaliniame Įstatyme Nr. 1/2013 dėl priemonių, skirtų skolininkų, kurių skoliniai įsipareigojimai užtikrinti hipoteka, apsaugai sustiprinti, skolos restruktūrizavimo ir socialinio būsto nuomos, kuriame siekiant vykdyti Teisingumo Teismo jurisprudenciją skolininkui / vartotojui buvo nustatyta galimybė per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą pareikšti prieštaravimą dėl kai kurių jam nustatytų sąlygų nesąžiningumo, o dėl atvejų, kai įprastas prieštaravimui pareikšti skirtas terminas baigiasi, pagal minėtame įstatyme įtvirtintą pereinamojo laikotarpio tvarką nustatytas išskirtinis vieno mėnesio terminas *ex novo* pareikšti nesąžiningumu pagrįstą prieštaravimą. Teisingumo Teismas aiškino, kad tokia procesinė priemonė, t. y. terminas, kvalifikuojamas kaip išskirtinis, neatitinka Europos Sąjungos teisės. Teisingumo Teismas pagrindimas toks:

„Tačiau šiame pranešime, kurio data ankstesnė nei Įstatymo Nr. 1/2013 įsigaliojimo diena, nebuvo informacijos apie šių vartotojų teisę pareikšti prieštaravimą dėl vykdymo, grindžiamą sutarties, kuria remiantis išduotas vykdomasis dokumentas, sąlygos nesąžiningumu, nes tokia galimybė Civilinio proceso kodekso 557 straipsnio 1 dalies 7 punkte buvo nustatyta tik priėmus Įstatymą Nr. 1/2013.

Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant, be kita ko, į teisės į gynybą, teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principus, vartotojai negalėjo pagrįstai tikėtis, kad jiems bus suteikta nauja galimybė pareikšti atskirąjį prieštaravimą, jeigu jiems apie tai nebuvo pranešta tokiu pačiu procesiniu būdu, kokiu jie gavo pirminę informaciją.

Todėl ginčijama Įstatymo Nr. 1/2013 pereinamojo laikotarpio nuostata, kiek ja numatyta, kad naikinamasis terminas šioje byloje pradedamas skaičiuoti, nors susijusiems vartotojams asmeniškai nepranešta apie galimybę nurodyti naują prieštaravimą pagrindą per vykdymo procedūrą, kuri prasidėjo dar iki šio įstatymo įsigaliojimo, negali užtikrinti, kad šiuo terminu bus visapusiškai pasinaudota, taigi ir veiksmingai pasinaudota ginčijamu įstatymo pakeitimu pripažinta nauja teise.“

Vis dėlto šią jurisprudenciją suprasti galima tik atsižvelgiant į paties Teisingumo Teismo pripažįstamus naikinamuosius terminus. Savo ruožtu pažymėtina, kad to paties sprendimo 27 ir 28 punktuose nurodomi pagrindiniai nacionalinės teisės sistemos principai, kaip antai teisės į gynybą apsauga, teisinio saugumo principas ir tinkama proceso eiga. Galiausiai iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad jei jis ir nusprendė, jog Įstatyme Nr. 1/2013 įtvirtinta pereinamojo laikotarpio

tvarka neužtikrina teisės į gynybą apsaugos, tai tik dėl to, kad padarė prielaidą, jog yra Europos Sąjungos teisę atitinkančių naikinamųjų terminų, kurie rodo minimalią procesinę tvarką ir atitinka teisinio saugumo principą.

- 18 Šiomis aplinkybėmis kyla abejonių dėl tokių principų koordinavimo įvairiuose paties Teisingumo Teismo sprendimuose ir *Tribunal Supremo* jurisprudencijoje bei nacionalinės teisės aktuose.

Siekiant laikytis Teisingumo Teismo jurisprudencijos, nacionaliniame proceso įstatyme buvo nustatyta nesąžiningumo patikra – tiek per įprastą vykdymo procedūrą, tiek per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą. Pirmoji patikra atliekama *ex officio* ir ją prieš inicijuojant vykdymo procedūrą privalo atlikti tas pats teismas. Ši patikra išskirtinė tuo, kad per ją atliekamas grynai sąlyginis ir neigiamas vertinimas. Sprendimas priimamas ne dėl sąlygų rinkinio teisėtumo, o tik dėl jų neteisėtumo. Tai ne teigiamas, o neigiamas jų galiojimo vertinimas; patikrinus sutartinę vykdomąjį dokumentą atsižvelgiama tik į tas sąlygas, kuriose teismas išvelgia nesąžiningumą, ir dėl kurių pareiškiamas atskirasis prieštaravimas, lemiantis sprendimo dėl jų teisėtumo priėmimą.

Dėl likusių sąlygų pažymėtina, kad jeigu jos atitinka teisėtumo kriterijus, kuriuos patikrina teismas, nagrinėjantis prašymą dėl vykdymo, šis teismas nepaskelbia jokių argumentų. Jei atlikus pradinę patikrą daroma prielaida, kad sąlygos tariamai teisėtos, tas teisėtumas aiškiai neskelbiamas. Taip atsitiko ir per išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūrą, dėl kurios pateikiamas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą.

Reiktų pakartoti, kad šis pradinis formalumas siejamas tik su neigiamu vertinimu, atliekat per vykdymo procedūrą, per kurią iš esmės teisės nepripažįstamos. Atliekant neigiamą vertinimą niekaip neužkertamas kelias skolininko teisei į gynybos apsaugą, ir jis gali pradėjus vykdymą pareikšti prieštaravimą dėl kitų sąlygų, kurios nebuvo aiškiai įvertintos per pradinę *ex officio* patikrą, nesąžiningumo.

Vis dėlto dėl tų sąlygų, kurių galima nesąžiningumą jis įvardijo iš pradžių, sprendimas privalo būti priimtas per bylos nagrinėjimo iš esmės procedūrą, kuri gali būti tiek neigiamo pobūdžio – tuo atveju, jei sąlygos laikomos nesąžiningomis, – tiek, priešingu atveju, teigiamo pobūdžio.

Šiuo atveju aišku, kad tokie sprendimai, būtinai priimami tik tada, kai šalys nesutaria, lemia *res judicata* poveikio atsiradimą, taip, kad nei atskirąjį prieštaravimą reiškiantis skolininkas, nei savo galimybe atlikti *ex officio* patikrą besinaudojantis teismas negali mėginti iš naujo įvertinti to, dėl ko jau nuspręsta priešingai.

Konkrečiu atveju abejonės kyla dėl to, kad atlikęs pradinę *ex officio* patikrą ir nenustatęs nė vienos sąlygos nesąžiningumo arba nustatęs tik vienos konkrečios sąlygos nesąžiningumą teismas nesurengia šalių klausymo. T. y. pradedamas

vykdymas ir nepateikiamas nei teigiamas, nei neigiamas sąlygų teisėtumo įvertinimas, net kai teismas jas patikrino.

- 19 Savo ruožtu – o tai jau yra antroji abejonė – problema kyla dėl to, ar pradinį atskirąjį prieštaravimą dėl konkrečių sąlygų nesąžiningumo pareiškęs skolininkas gali, nepaisant tokios teisės praradimo, vėliau pareikšti kitą atskirąjį prieštaravimą dėl sąlygos, kurią laiko nesąžininga, bet dėl kurios prieštaravimo nepareiškė per tam nustatytą procesinį terminą, atsižvelgiant į tai, kad ši nesąžiningumą apibrėžiančios faktinės ir teisinės aplinkybės jau egzistavo pareiškiant pirmąjį ir laiku pareiškiamą atskirąjį prieštaravimą.

Galiausiai atsižvelgiant į tai, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją teisės pareikšti ieškinį praradimas pripažįstamas, jei skolininkas nepareiškia prieštaravimo per vykdymo procedūrą, kyla klausimas, ar pagal veiksmingumo principą leidžiama tai, kad būtų nutraukiamas procesas ir tiek skolininkui, tiek teismui užkertamas kelias *ex officio* iš naujo patikrinti tai, kas jau buvo patikrinta, arba pareikšti prieštaravimą dėl to, dėl ko jau galėjo pareikšti prieštaravimą ir to nepadarė.

DARBINIS VERTINIMAS